

Soficaru A.D. (Bucharest, Romania)

ANTHROPOLOGICAL DIAGNOSIS OF THE CREMATED BONES FROM MALA KOPANJA (UKRAINE)

The bones analyzed in the present study have been discovered by V.Kotygoroshko and offered to me by V.Sirbu from Brăila Museum.

Materials and methods. The human bones were separated from the animals' using magnifying lens (10x) and based on the morphological differences (Pope & al., 2006). An osteological manual have been used of the identification of the human bones (White, Folkens, 2005); temperature of cremation was established based on the scale of Walker & al. (2008, p.156, pl.20-21).

Sex determination was assign observing the thickness of cranial bones and diaphyses (Whal, 1996, p.339-359). Age at death was established using sutural surface of fracture (Holck, 2008, p.64-66).

Analysis.

M 1 - under the urn of grave 1. From this grave a number of 24 fragments of human bones with dimensions of 4,88 - 30,82 mm were recovered; the color of bones is white and temperature of cremations was about 900°C. All the fragments belong to the long bones diaphyses. The sex is uncertain and the age is adult.

M 8. Cremated human bones: eight from the skull (all from calotte, two of them with portions of sutures), eight from epiphyses, and about 100 from diaphyses; dimensions = 5,80 - 22,50 mm; temperature = 900°C. Dimension 1a is 40 mm and 3c is 38 mm which indicate a male; the age of death is adult.

M 9. Cremated animal bones, possible from a sheep; there are about 30 pieces, cremated at 900°C with dimensions of 7,71 - 20,80 mm.

M 10. Cremated human bones: 12 from the skull (mainly from calotte), three from teeth roots, three from vertebrae (a fragment from a vertebral body, and two articular facets), one from a rib, two from the phalanges, 15 from epiphyses, and many others from diaphyses. They have dimensions from 3 to 20 mm and the cremated temperature was about 800 - 900°C. Sex determination is not possible to assign due to the fragmentation and age of death is adult.

M 11. Cremated animal bones, possible from a deer; there are about 40 pieces, cremated at 1000°C with dimensions of 6,25 - 43,31 mm.

M 12. Cremated animal bones, possible from a deer; there are about 60 pieces, cremated at 1000°C with dimensions of 8,21 - 29,65 mm.

M 13. Cremated animal bones, possible from a deer; there are about 39 pieces, cremated at 900°C with dimensions of 4,95 - 26,39 mm.

M 14. Cremated human bones, mainly from the diaphyses; there are about 30 pieces, cremated at 900°C with dimensions of 3,34 - 15,22 mm. Sex determination is not possible to assign due to the fragmentation and age of death is adult.

M 15. Cremated human bones, mainly from the diaphyses; there are 35 pieces, cremated at 900°C with dimensions of 7,28 - 18,13 mm. Sex determination is not

possible to assign due to the fragmentation and age of death is adult.

M 16. Cremated human bones: three from the skull (mainly from calotte), four from epiphyses, and about 60 are from the diaphyses. They have dimensions from 3 to 40 mm and the cremated temperature was about 900°C. Sex determination is not possible to assign due to the fragmentation and age of death is adult.

M 17. Possible cremated human bones; there are 11 pieces from diaphyses with dimensions from 5 o 15 mm cremated at 900°C. Sex determination is not possible to assign due to the fragmentation and age of death is adult.

M 18. Possible cremated human bones; there are 8 pieces from diaphyses with dimensions from 5 to 10 mm cremated at 900°C. Sex determination is not possible to assign due to the fragmentation and age of death is adult.

Comments. The analysis was based on 12 graves; from that four contain animal bones, six human bones, and two possible human bones. From the graves with human bones in one case sex determination was possible, and in eight cases the age estimation shows adults.

The bones are poorly preserved and inadequately represented.

Grave number	Sex determination	Age estimation	Observation
M 1	—	Adult	Human bones
M 8	Male	Adult	Human bones
M 9	—	—	Animal bones
M 10	—	Adult	Human bones
M 11	—	—	Animal bones
M 12	—	—	Animal bones
M 13	—	—	Animal bones
M 14	—	Adult	Human bones
M 15	—	Adult	Human bones
M 16	—	Adult	Human bones
M 17	—	Adult	Human bones (?)
M 18	—	Adult	Human bones (?)

Софичару А.Д. (г.Бухарест, Румыния)
Антропологическое определение костей из кремационных погребений Малой Копани (Украина)

Анализируемые в публикации кости обнаружены Котигорошко В.Г. (Институт карпачоведения Ужгородского национального университета) при раскопках Малокопаньского некрополя и переданы нам Сырбу В. (музей г.Браила).

Матеріали и методи. Человеческие кости отделены от животных при помощи увеличительной линзы (10х) на основании их морфологического отличия (Pore & al. 2006). При определении человеческих костей использовался остеологический справочник (White & Folkens 2005). Температура сожжения установлена на основании шкалы Волкера П. (2008, р.136, рl.20-21). Пол определён по толщине костей черепа и диафиза (What, 1996, р.339-359). Возраст установлен по особенностям поверхности материала (Holck, 2008, р.64-66).

Анализ.

Погребение 1 (обнаруженные под урной кости). Собрано 24 фрагмента человеческих костей, размерами от 4,88 до 30,82 мм, белого цвета, сожжённых при температуре около 900°C. Все они принадлежат длинным костям диафиза. Пол определить невозможно. На момент смерти особь была зрелой.

Погребение 8 - кальцинированные человеческие кости: восемь черепных, восемь с эпифиза и около 100 с диафиза, размеры от 5,8 до 22,5 мм. Температура сожжения 900°C. Размеры 1а - 40 мм и 3с - 38 мм позволяют определить погребённого как взрослого мужчину.

Погребение 9 - кальцинированные кости животного, возможно овцы. Представлено около 30 фрагментов костей, размерами от 7,71 до 20,80 мм, сожжённых при температуре 900°C.

Погребение 10 - кальцинированные человеческие кости: 12 черепных (в основном с верхней части), три с основания зубов, три с позвоночника (фрагмент позвонка и два с небольшой поверхности сустава), одна с ребра, две с фаланг, 15 с эпифиза и множество с диафиза. Их размеры от 3 до 20 мм. Температура сожжения около 800-900°C. Пол определить невозможно из-за фрагментарности костей. На момент смерти особь была зрелой.

Погребение 11 - кальцинированные кости животного, возможно оленя. Представлено около 40 фрагментов размерами от 6,25 до 43,31 мм, температура сожжения около 1000°C.

Погребение 12 - кальцинированные кости животного, возможно оленя. Представлено около 60 фрагментов костей, размеры от 8,21 до 29,65 мм, сожжённых при температуре 1000°C.

Погребение 13 - кальцинированные кости животного, возможно оленя. 39 фрагментов костей, размерами от 4,95 до 26,39 мм, сожжены при температуре 900°C.

Погребение 14 - кальцинированные человеческие кости, преимущественно с диафиза. 30 фрагментов костей, размерами от 3,34 до 15,22 мм, сожжены при температуре 900°C. Пол определить невозможно из-за фрагментарности костей. На момент смерти особь была зрелой.

Погребение 15 - кальцинированные человеческие кости, преимущественно с диафиза. Представлено 35 фрагментов костей, размерами от 7,28 до 18,13 мм, сожжённых при температуре 900°C. Пол определить невозможно из-за фрагментарности костей. На момент смерти особь была зрелой.

Погребение 16 - кальцинированные человеческие кости: три черепные, четыре с эпифиза и около 60 с диафиза. Их размеры от 3 до 40 мм, температура сожжения около 900°C. Пол определить невозможно из-за фрагментарности костей. На момент смерти особь была зрелой.

Погребение 17 - кальцинированные, возможно человеческие кости. 11 фрагментов с диафиза, размерами от 5 до 15 мм, сожжены при температуре 900°C. Пол определить невозможно из-за фрагментарности костей. На момент смерти особь была зрелой.

Погребение 18 - кальцинированные, возможно человеческие кости. 8 фрагментов с диафиза, размерами от 5 до 10 мм, сожжены при температуре 900°C. Пол определить невозможно из-за фрагментарности костей. На момент смерти особь была зрелой.

Комментарии. Проведённый анализ основан на материалах 12 погребений, в четырёх из которых были исключительно кости животных, в шести - человеческие и в двух - возможно человеческие кости. Для захоронений с человеческими костями в одном случае был установлен мужской пол погребённого, и в восьми случаях - зрелый возраст захороненных.

Отдельно отмечаем слабую сохранность костей и их фрагментарность.

№ погр.	Пол	Возраст	Принадлежность
1	-	Зрелый	Человеческие кости
8	Мужчина	Зрелый	Человеческие кости
9	-	-	Кости животного (возможно овцы)
10	-	Зрелый	Человеческие кости
11	-	-	Кости животного (возможно оленя)
12	-	-	Кости животного (возможно оленя)
13	-	-	Кости животного (возможно оленя)
14	-	Зрелый	Человеческие кости
15	-	Зрелый	Человеческие кости
16	-	Зрелый	Человеческие кости
17	-	Зрелый	Человеческие кости (?)
18	-	Зрелый	Человеческие кости (?)

Keywords: Anthropological diagnosis, cremated human bones, animal bones, sex determination, age estimation.

Ключові слова: антропологічний аналіз, кальциновані людські кістки, тваринні кістки, визначення статі та віку.

Софіяру А.Д. (м.Бухарест, Румунія)
Антропологічне визначення кісток з кремаційних поховань Малої Колані (Україна)
(Резюме)

Кістки, які аналізуються в публікації, виявлені Котигорошкоком В.Г. (Інститут карпатознавства Ужгородського національного університету) при розкопках Малоколанського некрополя і передані нам для визначення Сирбу В. (музей м.Брайла (Румунія)). Проведений аналіз спирався на матеріали 12 поховань.

Людські кістки відокремлені від тваринних за допомогою збільшувальної лінзи на основі їх морфологічних відмінностей. При ідентифікації людських кісток використаний остеологічний довідник, а температура снялення встановлена на основі шкали Волкера П. Стаття визначена за товщиною кісток черепа і діафізису, вік - за особливостями поверхні матеріалу.

Результати аналізу дозволяють стверджувати, що в чотирьох похованнях були виключно кістки тварин, в шести - людські та в двох - можливо людські кістки. Для захоронень з людськими кістками в одному випадку була встановлена чоловіча стать похованого і в восьми - дорослий вік захоронених.

Literature

- Holek P. Cremated bones - a medical-anthropological study of an archaeological material on cremation burials, third edition. - Oslo, 1997/2008.
- Pope E., Batey T., Rose J.C. Non-destructive microscopic differentiation of human from non-human fragmentary burned bones. - Arkansas, 2006.
- Walker P.L., Miller K.M.D., Richman R. Time, temperature and oxygen availability: an experimental study of the effects of environmental conditions on the color and organic content of cremated bone // The analysis of burned human remains / ed. Schmidt C.W. & Symes S.A. - Academic Press, 2008. - P.129-136.
- Wahl J. Erfahrungen zur metrischen Geschlechtsdiagnose bei Leichenbränden. Homo. - 1996. - 47/1 - 3. - P.339-359.
- White T., Folkens P.A. The human bone manual. - Academic Press, 2005.

РЕЦЕНЗІЇ

Жиленко М. (м.Ужгород, Україна)

ДОСЛІДЖЕННЯ ІСТОРІЇ УГОРЦІВ ДОБИ ВІДНАЙДЕННЯ БАТЬКІВЩИНИ НА СТОРІНКАХ ЖУРНАЛУ "ARCHAEOLOGIAI ÉRTESEITŐ"

"Archaeologiai Értésítő" - журнал Угорського товариства археологів та мистецтвознавців, з 1868 р. виходить двічі на рік у видавництві Академії наук. Відтак він став і по-сьогодні залишається найдавнішим і найавторитетнішим періодичним виданням у колах фахівців-археологів Угорщини.

Після поразки революції 1848 - 1849 рр., в умовах політичного притиснення нації, угорська інтелігенція шукала порятунку у поглибленому вивченні історії свого народу. Фонди створеного у 1802 р. Національного музею у 50 - 60-х рр. швидко поповнювались як за рахунок приватних колекціонерів та меценатів, так і простих громадян, які приносили випадкові знахідки. В той самий час на території країни масово з'явилися регіональні музейні установи, розвивалася справа порятунку старожитностей і виникла потреба у створенні друкованого органу, який був би зв'язуючою ланкою між вченими-професіоналами, приватними колекціонерами та аматорами. Таким координуючим органом став "Archaeologiai Értésítő", перший номер якого вийшов восени 1868 р. у вигляді малоформатного зошити. Першим редактором журналу став Ф.Ромер (1868 - 1872 рр.) - археолог, мистецтвознавець, академік Академії наук Угорщини, якого по праву називають батьком угорської археології.

Під час першої світової війни журнал тимчасово припинив своє існування. Перший післявоєнний номер вийшов тільки у 1922 р. В епоху М.Хорті видання поступово стало виключно фаховим, втрапивши широке коло читачів та роль посередника між фахівцями та аматорами. Друга світова війна теж уповільнила розвиток науки. Перший післявоєнний номер "Archaeologiai Értésítő" датується 1948 р., виданий у формі кількох поєднаних томів. З 1949 р. журнал виходить щорічно у двох частинах.

Головними редакторами "Archaeologiai Értésítő" на протязі існування журналу були такі видатні представники угорської археологічної науки, як К.Пулскі (1881 - 1885 рр.), Й.Гампел (1885 - 1913 рр.), А.Алфелді (1940 - 1947 рр.), І.Фодор та інші. На сьогодні видання очолює Т.Ковач. Своєю головною метою, як наголосив Ш.Шопроні на урочистому засіданні Угорського товариства археологів та мистецтвознавців, присвяченому 100-річчю організації, видавці вважають пивидке донесення фахової інформації до широкого кола читачів. Видання присвячене питанням археологічної спадщини на території сучасної Угорщини та Карпатського басейну в цілому. Більшість досліджень, повідомлень, які містить журнал,